

Lão Đánh Cá

Bạc Quân Tử thời xưa,
có thể chia làm hai hạng
người, có hai lối nhân
sinh:

Khuất Nguyên làm quan cho vua Hoài Vương nước Sở, bị sàm báng, mặt mũi tiều tụy, vừa đi vừa hát ở bên bờ sông:

“Cả đời đục, một mình ta trong

“Cả đời say một mình ta tỉnh.”

Ông lão đánh cá nói:

“Thánh nhân không câu nệ việc gì, lại hay tùy thời. Có phải đời đục cả, sao ông không khuấy thêm bùn, vỗ thêm sóng cho đục theo một thể? Loài người say cả, sao ông không biết ăn cả men, húp cả bã cho say theo một thể? Việc gì mà phải phòng xa nghĩ sâu cho đến nỗi phải bị phóng khí?”

Khuất Nguyên nói:

“Tôi nghe: mới gội đầu tất phải chải mũ; mới tắm tất phải thay áo; có đâu lại chịu đem cái thân trong sạch mà để cho vật dơ bản dính vào mình được? Thà nhảy xuống sông Tương, vùi xác vào bụng cá, chớ sao đang trắng lôm lốp, lại chịu để vấy phải bụi dơ”.

Ông lão đánh cá nghe nói tùm tùm cười, quay chèo bơi đi, hát:

*“Sông Tương nước chảy trong veo,
“Thì ta đem giặt cái lều mũ ta;
“Sông Tương nước đục chảy ra,
“Thì ta lội xuống để mà rửa chân...”*

Hát xong, đi thẳng, không nói gì nữa.

Tâm sự của Lão đánh cá đã hiểu rõ tình đời, dù có bàn cãi cũng vô ích...

“Ôi! Trách người mê, sao không biết trách mình không biết cách làm cho người ta tỉnh? Dạy người mà dạy không đặng, biết đâu chẳng phải vì ta không biết cách dạy... Có sao lại biết chắc là vì người ta ngu? Người trí, mỗi khi làm hỏng một điều gì, đều tìm hiểu nguyên nhân để trách mình trước nhất”.

Sở dĩ Lão bỏ đi, bởi vì Lão không buồn tranh cãi, Lão biết ra rằng, tâm hồn nhân thế đã vẩn đục, ngã ái tự tôn tự đại đã làm mù mẫm đánh lừa lý trí.

Lão thâm thấu lẽ tương quan giữa mọi sự mọi vật – quy luật bất bình đẳng tự nhiên, không có gì là lý tưởng tuyệt đối. Cái phải của người này chưa hẳn là cái phải của người kia. Cái sai trái của người kia chưa hẳn là cái sai trái của người nọ. Cái thích thú của người ngu, người trí cảm thấy bức bối, còn cái thích

của người trí, thì người ngu lấy làm bực bội. Trình độ - tánh tình – tâm sinh lý... khác nhau, thì sự ưa ghét cũng khác nhau.

“Biết là việc không thể làm, mà cũng cố làm cho kỳ được... người đời cho đó là hạng người đại chí; theo lão, lão cho hạng người ấy là hạng làm liều... Người trí, phải chăng là kẻ biết phân biệt rạch ròi những gì có thể làm được và những gì không thể làm được. Cậu may mà được, kẻ ngu lấy làm thích, mà người trí lấy làm lo...”

“Thấy được cái nhu trong cái cương, cũng như thấy được cái cương trong cái nhu... nghĩa là có nhận thức được cái mâu thuẫn ngầm chứa trong mọi sự vật trong đời, thì mới mong hiểu được nỗi lòng của hạng người như lão đánh cá.

“Những đầu óc chỉ biết suy nghĩ có một chiều, chỉ biết có một cái phải hay một cái quấy nào, chỉ biết tịnh là tịnh, mà động là động, chứ không thể hiểu được trong tịnh có động, trong động có tịnh... thì làm gì hiểu nổi hành động của lão đánh cá: Hạng người này, họ làm, mà như không làm gì cả, họ không làm gì cả, mà không gì là không làm... Sở dĩ lão mỉm cười, bỏ ra đi, không nói một lời... lý do ta có thể hiểu được.

“Giữa trời nước bao la... nghĩ đến cái kiếp nhỏ nhen hữu hạn của con người trước cái khoảng mênh mông vô tận của Vũ trụ...”

“Cuộc đời rồi cũng... chẳng qua là một giấc mộng. Những cuộc doanh hư tiêu trưởng, thành bại, đắc thất ở đời nào đâu phải chỗ sở cầu của con người mà được... Đó chẳng qua là cái luật thăng trầm, như ngày đêm tiếp tục mãi mà không thôi. Hề, "vật cực tắc phản, vật cùng tắc biến", đấy là quy luật lạnh lùng của tạo hóa, không ai có thể cưỡng cầu. Lấy sức người mà thay vào cái guồng máy to tát của Vũ trụ, liệu có nên trò trống gì không? Hay chỉ rồi:

“Quyên họa phúc trời tranh tất cả,

“Chút tiện nghi chẳng trả phần ai;

“Cái quay búng sẵn trên trời,

“Mờ mờ nhân ảnh như người đi đêm...”

“Những lâu đài rực rỡ của những văn minh ngàn xưa để lại trên quả địa cầu này... đã không chôn vùi lạng lẽ dưới đồng tro tàn...”

Thu Giang - NGUYỄN DUY CÀN

- **“Nhân chi sơ tính bản ác”** (con người sinh ra bản tính là ác) là thuyết của Tuân Tử (313 – 238 TCN)
- nhà Nho, nhà tư tưởng của Trung Hoa vào cuối thời Chiến Quốc, là một trong Bách gia Chư tử

(Học thuật của trăm nhà). Tuân Tử chính là thầy học của Thừa tướng nhà Tần là Lý Tư.

Tuân Tử quan niệm bản tính con người vốn là ác. Bản chất là ác, nhưng vì được giáo dục, nên con người trở nên thiện ít, hoặc thiện nhiều tùy mỗi người. Bản chất là ác nên mới hướng thiện, chứ nếu đã là thiện rồi thì cần gì phải hướng thiện. Vì thế, loài người thường nói hướng thiện, chứ xưa nay không bao giờ nghe từ hướng ác.

Nhân chi sơ tính bản ác là gì? Học thuyết tính ác của Tuân Tử có nghĩa rằng, con người sinh ra vốn dĩ là ác, có được thiện là do quá trình bồi dưỡng, giáo dục mà có. Ông cho rằng, con người khi sinh ra có đầy đủ dục vọng như ham lợi, ham sắc, ... Nếu như con người cứ phát triển theo dục vọng thì mối quan hệ giữa người và người sẽ phát sinh ra tranh đấu và tạo nên một xã hội hỗn loạn, do đó mới cần phải có “lễ” để điều chỉnh, sửa đổi bản tính ác của con người. Tuy nhiên, ông lại tin rằng chỉ có giới tinh hoa mới làm được điều này.

Theo Tuân Tử, “ác” trong sự đối lập với sự “thiện”: “xưa nay, thiên hạ gọi là thiện những gì hợp với sự “chính lí bình trị” gọi là ác những gì hợp với sự “thiên hiểm bội loạn”. Đó là thiện và ác”.

Điều này có nghĩa là những gì mang lại thái bình thịnh trị, đất nước ấm êm thì đó là “thiện”, ngược lại điều gì mang lại hỗn loạn vô lối, chiến tranh bạo lực thì đó là “ác”. Theo đó ông nhìn thiện ác trong bình diện của chính trị như những gì ông đã chứng kiến về thời buổi ông đã sống.

- **“Nhân chi sơ bản tính thiện”** (con người sinh ra bản tính là thiện) là thuyết của Mạnh Tử (372 – 289 TCN; một số tài liệu khác ghi là: 385–303/302 TCN) - nhà triết học Trung Quốc và là người tiếp nối Khổng Tử.

Mạnh Tử cho rằng bản tính của con người lúc ban đầu là Thiện. Đức của một người là quà tặng của thiên thượng (Trời), và được liên thông với thiên thượng. Mọi người đều có bản chất tốt và đạo đức, nếu một người thủ đức và nỗ lực tu thân, anh ta có thể trở thành người giống như các vị vua Nghiêu, vua Thuấn.

Chữ “Thiện” trong “tính bốn thiện” không phải là khái niệm thiện ác tương đối trong tục đế mà là tính hoàn hảo trong chân đế. Chữ “Sơ” trong “nhân chi sơ” cũng không có nghĩa là trẻ sơ sinh, mà là bản nguyên của con người.

Cũng không phải chỉ người thôi mà bất cứ gì “sơ” như nó vốn là chưa qua tướng là, cho là, muốn phải là, mong sẽ là... cũng đều hoàn hảo. Nói cách khác, bản nguyên của các pháp đều hoàn hảo.

Bất kỳ pháp nào đúng như bản chất tự nhiên của nó đều là pháp thực tướng, thực tánh. Còn cái gì qua tướng là, cho là, phải là, sẽ là... đều không còn “chi sơ” nữa. Tất cả cái “chi sơ” như đá chi sơ, nước chi sơ... đều là thực tánh bản nguyên hoàn hảo của chính nó, là chân đế.

Nguồn: <https://hoauudam.org/nhan-chi-so-tinh-ban-ac-hay-tinh-ban-thien/>

Bản chất của 1 con thú, kiếm ăn - tranh đoạt... đương nhiên xã hội sẽ cho rằng ác, cho nên nói nhân chi sơ tính bản ác là không sai, chỉ là ở chỗ nhân chi sơ thì chưa có khả năng làm điều ác mà thôi.

Bản chất con người khi sinh ra chưa được giáo dục thì vốn dĩ là 1 con thú có trí thông minh cao, nếu được đào tạo, nuôi dưỡng bằng tình yêu thương, bằng nhân cách - đạo đức xã hội thì tạo nên 1 con người tốt./-

Sưu tầm và biên soạn

Phan Văn Huy Tâm